

su predtečami zločina. Popravna; jer je veoma humana, te čini, da krivac mnogi put oćuti dužnost biti zahvalnim za njenu blagost. Odmazdna konaćno; jer ona trosavez drži u ravnotežju i umjeruje druge dvie, da se prva od njih ne prometne u preveliku strogost, a druga u neetićnu blagost. Ona još k tomu najprije ovlaštjuje društvo kazniti pojedinca — a onda tek sliede druge dvie.

Pitanje odmjene zaoštava se u pitanju o smrtnoj kazni. Ako tu kazan razmotrimo sa stanovišta navedenih trijuh teorija, to opažamo, da dvie glasuju za nju, naime zastrašna i odmazdna, a treća pako, popravna, proti njoj. Ova posljednja i jest, koja je najljućih i najmnogobrojnijih protivnika pribavila smrtnoj kazni — al kako i nebi: kad se ona osniva na ideji blagohotnosti ili humaniteta. Humanitet u istinu je liepa rieć: šteta samo, da u djelu prećesto postaje ironijom.

Trendellenburg zagovara odlućno smrtnu kazan i veli: „U ostalom je zadaća ćudoredno napredna društva, da dokine smrtnu kazan, kad se umanje zloćini.“⁵ Holtzendorf se s time ne zadovoljava. „Težko — dodaje on — da će zagovornici smrtne kazni moći reći, kada li će biti ćovjećanstvo za toliko napredovalo, da će dokinuće rećene kazni bez nesvjesticie snositi moći.“⁶ To je istina, velimo mi; nu oni toga ni ne trebaju reći. Dosta je, da oni znadu, da to vrijeme još nadošlo nije.

Trendellenburg nastavlja: „Pravo je ipak, da se smrtna kazan ogranići i propusti ondje, gdje je to moguće; nu ako se ona dokine zakonom, onda se zloćincu dosudjuje pravo života.“⁷ Holtzendorf odgovara: „O absolutnom pravu života ne moće i onako biti govora, dok država od svojih ćinovnika, a osobito od onih, koji su dužni vojevati, traži, da u nuždi svoj život dobrovoljno žrtvuju.“⁸ Taj odgovor ne obara temeljite primjetbe Trendellenburgove; on je svakako znao, da se u državi